MAKALE · SAVAŞ VE STRATEJI · KÜRESEL

Us Dosyası: Yeni Dünya Düzensizliği · 01

Yeni Dünya Düzensizliği

Dünya düzeni çökmedi, işleyişi değişti. US Dosyası'nın ilk sayısı, bu yeni işleyişi sahadan, mahkemeden, piyasadan ve toplumdan okuyor.

Alperen Kürşad ZENGİN — Genel Yayın Yönetmeni ve Baş Edtitör

İlk yayın: 16 Ekim 2026 · Güncelleme: 16 Ekim 2026 · 6 dk okuma

TEZ 2026 yılı kendini birbirine pek benzemeyen karelerle anlattı. Ocak ayında Venezuela Devlet Başkanı Maduro, Amerikan askerlerince yakalanıp ülkesinden çıkarıldı. Şubat'ın son günü İran semalarında yeni bir savaş başladı; Hürmüz Boğazı o günden beri dünya ticaretinin en tedirgin geçidi. Almanya'da askerlik çağındaki gençlerin posta kutularına Bundeswehr'in zarfları düştü. Temmuz'da NATO liderleri Ankara'da toplandı, bir ay sonra Türkiye, Suudi Arabistan ve Pakistan Mekke'de ortak savunma için imza attı. Lahey'deki Uluslararası Adalet Divanı'nın Gazze kararları ise hâlâ uygulanmayı bekliyor.

Bu kareleri yan yana koyunca düzenin çöktüğünü düşünmek kolay. Oysa kurumlar da ittifaklar da yerinde duruyor; ne var ki hiçbiri eskisi gibi işlemiyor. Her dönem, kendi dinamikleri üzerinden ve kendine uygun kavramlarla anlatılmalıdır. “Hegemonik gerileme”, “liberal düzenin krizi” ya da “çok kutupluluğa geçiş” gibi alışılmış kavramlar, düzenin neden istikrar sağlayamadığını anlatıyor; ama düzensizliği hangi tercihlerin derinleştirdiğini söylemiyor. Bugünü anlatmak için önerdiğimiz kavram bu yüzden “düzen-içi düzensizlik”.

Sahibi Olan Bir Düzensizlik

Düzen-içi düzensizlikte düzenin parçaları yerli yerindedir, ancak toplam etkileri öngörülebilir ve kapsayıcı bir düzen kurmuyor; kısa vadeli pazarlıkların, seçici angajmanların ve parçalı bloklaşmaların alanını genişletiyor. Belirsizlik eskiden kriz anlarında kapıyı çalan bir misafirdi; bugün devletlerin her hesabında başköşede oturuyor.

Bu düzensizlik beş kaynaktan besleniyor: gücün tek merkezden çok merkeze dağılması, normların ve kurumların aşınması, karşılıklı bağımlılığın bir güvenlik meselesine dönüşmesi, ittifakların koşullu hâle gelmesi ve güvenliğin bölgeselleşmesi. Bugün askerî üstünlüğü elinde tutan ile teknolojik standardı belirleyen ya da kritik hammaddeyi kontrol eden aynı aktör değil. Kurumlar etkisiz kaldıkça belirsizlik derinleşiyor ve devletler, Mustafa Kibaroğlu’nun ifadesiyle, “kendi göbeklerini kendileri kesme” yoluna gidiyor.

Üstelik bu düzensizlik sahipsiz değil. Kurucu hegemon rolünü geride bırakan ABD, düzensizliği yönetilebilir kılmanın yolunu ona fiyat biçmekte buldu. Bu yönetim biçimine neo-egemenlikçilik diyoruz. Daha açık şekilde ifade edecek olursak, Amerikan güvenlik şemsiyesi artık bir ekonomik kira karşılığında sunulan hizmettir. Aralık 2025’te yayımlanan Ulusal Güvenlik Stratejisi, Batı Yarımküre’yi birinci öncelik ilan edip Monroe Doktrini’ne bir “Trump eki” getirdiğinde bu mantık resmî bir çerçeveye kavuştu. ABD, bulunduğu kıtada hegemon olan tek güç ve bu statüyü korumakta kararlı; Venezuela ve Grönland, bu hegemonyanın ne denli sert araçlarla tahkim edilmek istendiğini gösterdi. Washington hayati saydığı İran sahasına doğrudan girdi; Ukrayna’ya yönelik güvenlik yardımının büyük çoğunluğunun Avrupa ve Kanada’dan geldiği de Temmuz’daki NATO Zirvesi bildirisine yazıldı. Seçici angajman dediğimiz şey budur.

Dokuz Yazı, Beş Boyut

Dosyamızın ilk sayısı bu işleyişi birbirini tamamlayan dokuz yazıyla ele alıyor.

Gücün çok merkeze dağılmasını, Çin'in stratejik ihtilalini konu alan değerlendirme tartışıyor. Pekin'in Batı'nın kurduğu düzenin içinde güç biriktirerek yükseldiğini hatırlatan yazar, Çin'in liderliğini ne kaçınılmaz ne de geçici sayıyor ve şu soruyu soruyor: Kendi yükselişini mümkün kılan kuralları değiştirmeye başlayan Çin, bizi nasıl bir dünyayla karşı karşıya bırakacak? Karşılıklı bağımlılığın bir baskı aracına dönüşmesini, kapitalizmin 2026 panoramasını Enver Şeyh'in "gerçek rekabet" kavramıyla çizen makale çok daha iddialı bir yerden okuyor. Yazar, Amerikan merkezli finans kapitalizminin Çin'in imalat gücü karşısında geride kaldığını ve dünyanın yeni bir 1929'a sürüklenebileceğini ileri sürüyor. İki metin yan yana okunduğunda, aynı yükselişin ne kadar farklı yorumlanabildiği de görülecektir.

Normların ve kurumların aşınmasına iki yazı iki ayrı cepheden bakıyor. Uluslararası hukukun etkinliğini tartışan çalışma, ihlalin hukukun işlevsiz olduğu anlamına gelmediğini hatırlatıyor; sorun, ihlalin tespit edilmesiyle hukukun yeniden tesis edilmesi arasında açılan boşluktadır. Gazze bu boşluğun en acı adresi oldu; Güvenlik Konseyi uzun süre vetoların gölgesinde kilitli kaldı. Avrupa'da yükselen aşırı sağı inceleyen yazı ise bu yükselişi ideolojik bir sapmadan ziyade ontolojik güvenlik kaygılarının toplumsal yüzeye çıkışı olarak görüyor ve Batı'nın kavram ihracına itiraz ediyor.

İttifakların koşullu hâle gelmesini en derinden hisseden kıta Avrupa. Üstelik koşulluluk tek yönlü de işlemiyor; İspanya, Rota ve Morón üslerini İran harekâtına kapattı. Bu yük, dosyadaki iki yazıda en çıplak hâliyle insan gücü meselesi olarak karşımıza çıkıyor. Seferberlik sorununu tartışan yazı, o zarflardan yola çıkarak barış içinde yetişmiş bir kuşağın, harp ihtimaline göre yeniden yapılanan devlete nasıl cevap vereceğini soruyor ve refah ile fedakârlık arasındaki çelişkinin pek aşılabilecek gibi durmadığını söylüyor. Zorunlu askerliğin neden hâlâ zorunlu olduğunu soran yazı ise Litvanya'dan İsveç'e, oradan Almanya'ya uzanan geri dönüşü, Türkiye'nin yükümlülük ile profesyonelliği bir arada yürüten karma modeliyle karşılaştırıyor. Yazara göre kararı teknolojiden çok tehdit algısı ve toplumla ordu arasındaki bağ veriyor. Bizde otogarlarda davul zurnayla uğurlanan askerlik, Almanya'da posta kutusuna düşen bir zarfla yeniden hatırlanıyor.

Güvenliğin bölgeselleşmesini Mekke Paktı üzerinden inceleyen makale, yeni güvenlik iş birliklerini siyasi irade, kurumsallaşma ve kapasite ayrımıyla tartıyor. Millî güvenlik giderek ortak güvenlik kurumlarından çok, birbirinin güvenlik kaygılarını anlayan ve algılayan devletlerin bir araya gelmesiyle aranıyor. Mekke bu arayışın somut bir denemesi. Ancak yazarın da altını çizdiği gibi taraflar aynı tehdidi aynı ölçüde algılamıyor ve pakt henüz kurumsallaşmanın başında; Husilerin Suudi Arabistan'a yönelik son saldırılarıyla birlikte verilen sözün sahadaki ağırlığı da sınanmaya başladı. Türkiye'de istihbaratın dönüşümünü konu alan inceleme ise SİHA, hassas hedefleme ve örgütsel uyarlamanın MİT'i bilgi toplayan bir kurumdan avcıya nasıl dönüştürdüğünü anlatıyor. İncelemeye göre farkı, SİHA'yı operasyona bağlayan zihniyet değişimi yaratıyor.

Dosyanın belki de en iyi özetini savaş üzerine yazılan metin veriyor. Eski savaşların geri dönüp dönmediğini soran yazar, savaşın doğasının yerinde durduğunu, değişenin kullanım biçimi olduğunu hatırlatıyor ve "silahlara değil, düzene bakmak" gerektiğini söylüyor. Bu cümle dosyanın tamamı için de geçerlidir.

Bölgesel Güçlerin İmtihanı

Küresel düzeyde bağlayıcılığını yitiren güvenlik bugün bölgelere çekiliyor ve "bölgelerin uluslararası sistemi" her geçen gün daha somut bir görünüm kazanıyor. Büyük güçlerin seçici davrandığı, taahhütlerin pazarlığa açıldığı bu dünyada bölgesel güçlerin manevra alanı genişliyor. Katı bağlılıklar yerine ittifak değerini artıran esnek ve çok yönlü diplomasi öne çıkıyor. Ancak aynı dünya onlardan, düzenin bir zamanlar kendiliğinden sağladığı güvenliği kendi imkânlarıyla üretmelerini de istiyor. Kapasite olmadan özerklik söylemde kalır, istikamet olmadan da kapasite dağılır.

Savaş yazısının orta ölçekli devletler için yaptığı uyarı burada önem kazanıyor: Bir zamanlar yalnızca büyük güçlere ait olan kabiliyetler artık erişilebilir, ama aynı imkân rakiplere ve devlet dışı aktörlere de açık. Unutulmamalıdır ki bu düzensizliğin bölgesel güçler için ortaya çıkaracağı en büyük tehlike, kendilerine alternatif güçlerin yeşermesidir. Küresel güç mücadelesi devam ederken bölgesel güçlerin mücadelesi de alt sistemde kimi zaman sert kimi zaman da karşılıklı güç testleriyle sürecektir.

Böyle bir dünyada düzensizliği başkalarının ezberlettiği kavramlarla değil, kendi aklımızla okumak zorundayız. Aşırı sağ yazısının Batı'nın kavram ihracına yönelttiği itiraz da özünde buraya çıkıyor. Türkçede "us", akıl demektir. Düzensizlik çağında stratejik aklı

diri tutmak, bu dosyanın da bu sitenin de varlık sebebidir. Perde açık ve bu sahnede seyirci koltuğu yok.

Görüşler yazarına aittir.

Alperen Kürşad ZENGİN

Atıf

ZENGİN, Alperen Kürşad. “Yeni Dünya Düzensizliği.” Us Strateji, 16 Ekim 2026.
https://stratejikus.com/yazi/yeni-dunya-duzensizligi